

Ks. Józef Kudasiewicz – Ks. Henryk Witczyk, *Jezus i Ewangelie w ogniu dyskusji. Od H. Reimarus do T. Polaka* (Biblioteka „Verbum Vitae” 2; Kielce: Instytut Teologii Biblijnej „Verbum”, 2011). Ss. 496. 45 zł. ISBN 978-83-930-550-2-9

KS. ARTUR MALINA

Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego
adres: ul. Jordana 18, 40-043 Katowice, email: malina@archidiecezja.katowice.pl

Podtytuł książki ma odpowiednik w pierwszej części tytułu dzieła Alberta Schweitzera: *Von Reimarus zu Wrede. Geschichte der Leben-Jesu-Forschung*. Drugie, rozszerzone wydanie tego monumentalnego studium, jeszcze dziś niezbędnego dla poznania pierwszej fazy badań nad Jezusem historycznym, ukazało się prawie dokładnie przed stu laty (1913; pierwsze wyd. 1906). To wyraźne nawiązanie nie oznacza, że również w tym przypadku mamy do czynienia z podobnie gruntownym opisem sięgającym początków badań nad Jezusem historycznym (od H. Reimarus) albo ze szczegółowym szkicem ich najnowszej fazy (do T. Polaka). Zamiast chronologicznej prezentacji tych badań Autorzy przedstawiają problemy znane zarówno z najnowszych studiów nad Jezusem historycznym oraz nad Jego obrazem w dokumentach kanonicznych i pozakanonicznych wczesnego chrześcijaństwa, jak i z badań związków między tymi źródłami a odwołującymi się do nich chrystologiami. Tak zróżnicowana tematyka świadczy o erudycji Autorów, niezbędnej w warsztacie historyka; ukazuje ona też ich kompetencje nie tylko w biblistyce, ale także w teologii.

Czytelnik otrzyma nie tyle same informacje o najnowszym stanie badań w jakiejś konkretnej kwestii, ile usystematyzowaną wiedzę na temat problemów precyzyjnie oznaczonych przez tytuły dziewiętnastu rozdziałów (siedem z nich autorstwa ks. Józefa Kudasiewicza, a dwanaście – ks. Henryka Witczyka), które zebrano w trzy grupy. W pierwszej części książki, nazwanej „Historia Jezusa”, Autorzy przedstawiają problematykę relacji między Jezusem historii, żyjącym i działającym w Palestynie, a Chrystusem wiary, którego ukazują cztery Ewangelie (s. 7-104). W drugiej, zatytułowanej „Historia w Ewangeliach”, rozważają kwestie wartości historycznej tych ksiąg oraz rozumienia ich historyczności (s. 105-288). W trzeciej zaś, „Od historii Jezusa do tajemnicy Chrystusa Pana”, ks. H. Witczyk (wszystkie osiem rozdziałów jest jego autorstwa) przez pozytywne interpretacje grup

tekstów Nowego Testamentu, składających się na tematy chrystologii biblijnej, wykazuje niewystarczalność takich badań historycznych, które pomijają charakter tych tekstów jako dokumentów wiary zrodzonej z historycznego doświadczenia spotkania z objawiającym się Bogiem w tajemnicy osoby Jego Syna (s. 289-487).

Struktura książki zachęca do lektury ciągłej. Czytelnik poznaje najpierw początki rozróżnienia Jezusa historii i Chrystusa wiary, co następnie przeradzało się w przeciwstawienie tych obrazów w dwóch różnych typach podejść: najpierw u przedstawicieli sceptycyzmu historycznego, ograniczających się do badań nad Chrystusem wiary, a następnie w ostatnim okresie nad Jezusem historycznym. W tym aspekcie często deprecjonuje się wartość dokumentów kanonicznych jako świadectw o Jezusie historycznym z powodu wpływu wiary w Niego na ich powstanie. W kolejnych rozdziałach wykazują, że niektóre nagłaśniane w Polsce interpretacje osoby i życia Jezusa (ks. Kudasiwicz zajmuje się tezami Zenona Kosidowskiego, a ks. Witczyk – Tomasz Polaka) z jednej strony faktycznie nie uwzględniły stanu badań historycznych i egegetycznych, z drugiej zaś pominęły charakter Ewangelii jako dokumentów świadczących o wejściu Boga w historię ludzi oraz jako dzieł posiadających literacką i teologiczną jedność. Autorzy książki, jak zapowiadają na samym początku, oferują analizy nie tylko apologetyczno-polemiczne, ale także pozytywno-historyczne. Prezentacja błędnych ujęć nie tyle służy samemu ostrzeżeniu przed ich negatywnymi konsekwencjami dla poznania Jezusa historii czy interpretacji Chrystusa wiary, ile stanowi tło dla analiz przekonujących czytelnika, że hermeneutyka właściwa dla badania tekstów biblijnych nie przeciwstawia wiary i rozumu, lecz włącza je w proces interpretacji tych tekstów.

Struktura książki umożliwia także lekturę fragmentami odpowiadającymi kwestiom interesującym czytelnika. Chociaż brak indeksu rzeczowego (w przyszłości warto uzupełnić ją o taki szczegółowy wykaz), tytuły rozdziałów pozwalają czytelnikowi zorientować się w ich treści. Forma pytająca tytułów na pewno wzbudzi u czytelnika zainteresowanie poruszaną w nich problematyką (np.: „*Third Quest* drogą do odkrycia historii?”; „«Trzy przegrane» – finał historii Jezusa z Nazaretu?”; „Ewangelie dzieciństwa Jezusa – historia czy legenda?”; „Czy Jezus z Nazaretu czynił znaki i cuda?”). W drugim wydaniu książki warto dodać indeks autorów cytowanych w książce. Przy lekturze nieciągłej można byłoby szybko odnaleźć powiązania między tezami, wynikające z tego, że pochodzą od tych samych autorów.

Pozostaje jeszcze do wyjaśnienia jedna kwestia poruszona na samym początku recenzji. Dlaczego umieszczono w podtytule dwa terminy sugerujące sekwencję chronologiczną: „Od H. Reimarusa do T. Polaka”? Obecność

Ks. Józef Kudasiewicz – Ks. Henryk Witczyk, *Jezus i Ewangelie w ogniu dyskusji*

pierwszego oznacza, że omawiane w książce problemy wyrastały i spletały się w kolejnych okresach studiów nad Jezusem historycznym, zaczynając już od końca XVIII w. Drugi zaś termin wyraźnie zaznacza aktualność podjętego tematu i nadaje jej ewidentnie bliskie odniesienie.

Jeszcze przed kilkunastu laty spory o Jezusa i początki chrześcijaństwa rozpałały umysły właściwie tylko samych specjalistów – nowotestamentalistów i historyków pierwszego wieku chrześcijaństwa. Rezultaty dysput naukowych obecnie wyszły poza ten wąski krąg profesjonalistów. Dowodem zainteresowania tą tematyką coraz liczniejszych czytelników, również w Polsce, może być chociażby to, że na publikacje monografii mających ambicje naukowe decydują się oficyny o zróżnicowanym profilu wydawniczym. Oto niektóre przykłady, ograniczone do tłumaczeń tylko z jednego języka: Gerard O'Collins, *Chrystologia. Jezus Chrystus w ujęciu biblijnym, historycznym i systematycznym* (Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego; Kraków 2008; oryg. 1995); John Dominic Crossan, *Historyczny Jezus. Kim był i czego nauczał* (Książka i Wiedza; Warszawa 1997; oryg. 1991); Geza Vermes, *Twarze Jezusa* (Wydawnictwo Homini SC; Kraków 2008, oryg. 2000); tenże, *Autentyczna Ewangelia Jezusa* (Wydawnictwo Homini SC; Kraków 2009, oryg. 2003); Bart D. Ehrman, *Przeinaczenie Jezusa. Kto i dlaczego zmieniał Biblię* (Wydawnictwo CIS; Warszawa 2009; oryg. 2005). Warto też zwrócić uwagę na zmniejszający się odstęp czasu między oryginalnymi wydaniem a publikacją polskich przekładów. Zjawisko to świadczy o stale rosnącym popycie na tego rodzaju studia, a nie tylko o zapotrzebowaniu na dzieło konkretnego autora czy o sprawności wydawnictwa, jak to niewątpliwie miało miejsce w przypadku dwóch książek Benedykta XVI poświęconych Jezusowi z Nazaretu (Wydawnictwo M: Kraków, 2007; Wydawnictwo Jedność: Kielce, 2011), których polskie przekłady ukazały się razem z ich oryginalnymi wydaniem.

Polska recepcja światowej dyskusji nad Jezusem i Ewangeliami nie ogranicza się do samych tłumaczeń najgłośniejszych czy najbardziej wartościowych książek. Z jednej strony nasza teologia może się pochwalić obszernym i krytycznym opisem ostatniej fazy badań nad Jezusem historycznym: Marek Skierkowski, *„A swoi Go nie przyjęli” (J 1,11). Teologicznofundamentalna interpretacja „Third Quest”* (Warszawa: Wydawnictwo UKSW 2006). Z tego powodu w recenzowanej książce nie trzeba było przedstawiać różnych nurtów tego okresu badań. Z drugiej strony jest też przykład negatywny recepcji tych badań: zrywając z teologią jako refleksją wychodzącą od objawienia Bożego, T. Polak przedstawił rekonstrukcję obrazu Jezusa historycznego oraz pierwotnego chrześcijaństwa w ramach wykładów prowadzonych w Pracowni Pytań Granicznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (rok

Ks. Artur Malina

akademicki 2007/2008). Rozdziały recenzowanej książki, które polemizują z założeniami, metodologią i rezultatami tego projektu, zaprzeczają tezie o bezradności polskich teologów wobec tzw. krytycznego nurtu historii wczesnego chrześcijaństwa. Najważniejsze jest znaczenie pozytywne wszystkich rozdziałów tej książki: Jezusa i Ewangelie można widzieć nie tylko w ogniu dyskusji, ale można rzeczywiście poznawać dzięki światłu rozumu i wiary.